

FARKAS ZOLTÁN: HÉT SZŰK ESZTENDŐ. A válságtól az önkénygazdaságig.

Napvilág Kiadó, Budapest, 2014, 342 oldal, fűzve, 2900 Ft, ISBN 978-963-372-8

Érdemes-e egyáltalán különböző időszakokban készült alkalmi elemzéseket egy kötetbe fűzni? Hiszen az idő, a közönség, sőt saját magunk ismeretanyaga is annyira megváltozhat, és – gyakran eltérő okokból – meg is változik. „Nincs régebbi, mint a tegnapi újság”- tartja szólás, és joggal. Épp ezért az efféle egybefűzésre általában csak kerek születésnapj évforduló megünneplése, rangos kitüntetés odaítélése, magas hivatalba történt kinevezés, vagy épp az újat alkotásra való képtelenség udvarias beismerése készíthet. Az eredmény pedig ilyenkor a könyvnek látszó tárgy, de semmiképp se könyv a maga eredeti értelmében.

Nem vállaltam volna ezt az ismertetést, ha a recenzált műre is érvényesek lennének a főntebb összegzett – tapasztalati alapon nyugvó – ökölszabályok. De szerencsére a szabályt erősítő kivétellel van dolgunk. Az eredetileg 2006 és 2014 tavasza közt papírra vetett elemzések – sajátos módon – olyan összképpé állnak egybe, ami határozottan és egyértelműen több az öt alkotó elemek. Részek alkotta mozaiknál.

A szerző – a magyar minőségi újságírás jól ismert személyiségeként – nem igényel külön bemutatást. Munkásságának egyik régi sajátossága az, hogy a napi események, a látványos fordulatok mögötti mélyebb összefüggéseket keresi, mi több, gyakorta föl is tárja eme egyáltalán nem kézenfekvő mozzanatok. Az oknyomozó újságírás művelőjeként időről-időre ráébreszti az olvasót arra, milyen szegényes, vértelen és gyakorta kimondottan tévútra is visz az az axiomatikus, deduktív, spekulatív gondolkodásmód és módszertan, ami mára – a közgazdasági

képzés nagyobb dicsőségére - szinte már a kötelező jó modor elemévé és követelményévé vált a tudományban.

Márpedig épp azt tudhatjuk meg e kötetet lapozgatva, hogy általában – és konkrétan is, esetről-esetre – nem az, nem ott, nem attól és nem aszerint történt, mint ahogy azt logikusan vélhetnénk. A makacs valóság, a politikai játékszenvedély, a kísérletezés és a vele járó nagyszámú tévedés, rendre más eredményt hoz, mint amire elvontan következtethetnénk. Még a hazai fejlődést napi szinten rendszeresen követők számára is számtalan fontos – a maga idejében sem széles körben ismert – információt és részletet ismerhetünk meg. Többnyire a részvevő megfigyelő szemszögéből ismerhetjük meg a történetek hátterét, sokszor első kézből.

A kötet tárgya – címéhez híven – a magyar gazdaság vergődéstörténete. Nem valami szenvtelen tényleírás, nem a kórbonctan elemzése a már bekövetkezett elhalálózás összetevőiről, az elkerülhető és elkerülhetetlen melléfogások listázásával. Sokkal inkább a magyar publicisztika szép hagyományaira építő, némelykor már-már irodalmi igényű kifejtésben ismerjük meg a folyamatot, ahol a szerző sosem rejtőzködik, értékrendje s üzenete nem marad titokban.

Az e könyvben tárgyalthoz hasonló, lezáratlan és nyílt kimenetelű folyamat kellős közepén képet alkotni arról, hogy „honnan jöttünk, kik vagyunk, hová megyünk”- nem könnyű és nem is hálás vállalkozás. De annál izgalmasabb –és nemcsak azok számára, akiknek az őszödi beszéd vagy az uniós csatlakozás - sokunk számára meghatározó élménye - pusztá történelem. Hanem mindahányan fontos adalékokat ismerhetünk meg. Azok is, akik minden adathoz könnyen hozzáférnek, s minden jelentős gazdaságpolitikai lépés hátterét ismertnek vélhetik.

A bevezetőből, 19 fejezetből és epilógusból álló kötet talán legfőbb hozadéka az, hogy meggyőzően láttatja: nem véletlen az, hogy az ország egy főre jutó teljesítménye csak 2015-re éri el a 2006-os szintet, miközben ezen évtized alatt mások jelentősen előbbre jutottak. A politika elsődlegességének „lenini elve” talán sose érvényesült még annyira a gazdasági célszerűség szempontjával szemben, mint épp 2006-2014 között.

Nem igényelne 350 sűrűn nyomtatott és bő, de pontos szakirodalmi hivatkozásokkal gazdagított kifejtést a magyar gazdaság újabb elvesztegetett évtizede akkor, ha a tények és az összetevők tekintetében közismert és elfogadott fölismerésekre támaszkodhatnánk. De nem ez a helyzet, és e kötet olvastán sem jutunk még el ide/csak közelebb hozzá/.

A szerzőnek nem is az a célja, hogy egyfajta szaktudományos-gazdaságtörténeti narratívát alkosson. Sokkal inkább él – műfajából adódóan – a kulcsszereplők megszólaltatásának, az „itt és most” megszerezhető – és másnapra már feledésbe merülő – információk rögzítésének, valamint a kezdetben közelképek sorozatának induló, utóbb ezek alapján megkomponált nagytotál szinte filmes eszköztárával.

Az így kialakuló kép nagyon élénk, életszerű, és joggal érezzük úgy: közünk van a leírtakhoz, ezért a könyvet – mint egy krimi – le se tudjuk tenni. Ha valaki sorsszerűnek vélte volna, hogy ide jutottunk, most meggyőződhet az ellenkezőjéről. Évről-évre megújult a remény, ott volt még egy esély – aztán mégis minden másképp lett.

A kötet második fő része tartalmazza a 2010-ig terjedő válságkezelés főbb állomásainak ismertetését. Tanulságos, hogy 2010 tavaszáról már a „kisebb-

nagyobb forradalmak” kérdését taglaló írás szerepel/139-157.old/. Jómagam ekkortájt inkább kiigazításra, semmint új rendszer-átalakításra számítottam volna.

A kötet harmadik fő része – egyben a legterjedelmesebb - a „máig érő múlt” boncolgatását tartalmazza/159-312.old/. Négyyszer pillant a mélybe a szerző, rendre gazdaságpolitikai döntéshozókat faggatva. Arról, hogy is születnek oly szép számban váratlan és előre jelezhetetlen döntések, az IMF-fel folytatott „pávatánctól” a költségvetési és a jegybanki politikát átalakító „unorthodoxiáig”. Részletes leírást kapunk arról, miként válik a kabinetpolitika és az ezzel járó rögtönzés a gazdaságpolitika stílusjegyéből annak tartalmává 2010-14 között.

Még hány szűk esztendő?- teszi föl a kérdést a szerző/313-333.o./ számos honfitársunkkal együtt kötetének zárszavában. Ez a friss írás az ország versenyképességének tartós csökkenését mutató, egybehangzó nemzetközi és hazai elemzések alapján borúlátó. A folytatódó rögtönzések, a főleg napi és prezentációs szempontokat követő döntési halmaz mellett az átláthatóság és a kiszámíthatóság elkerülhetetlenül tovább gyengül, holott közismert: ezek nélkül nincs versenyképesség-javulás. A pénzügyi közvetítés szűkítése – Széchenyitől tudjuk – sosem kedvez a növekedésnek. Az emberi tőke eróziója, különösen az országban maradók kontraszelektálódása, a rosszul megválasztott példaképek és partnerek, a működésképtelen modellek, az ország adottságainak a vágyakkal történő gyakori fölcserélése mind további veszélyforrás.

Bizonyára sokan nem értenek egyet Farkas Zoltán egyik-másik sarkos megfogalmazásával, tárgyalásmódjának super-kritikai jellegével, vagy némely értelmezésével – és mindez jogos is. Ugyanakkor az sem kétséges: forrásértékű kötetrel van dolgunk. A magyar gazdaság 2006-15 közti évtizedét se megérteni, se

tárgyalni nem lehet e kötetben foglaltak mellőzésével, az erre való reflexió híján. Ezért mind a szakmai, mind a szélesebb olvasóközönség számára sokáig megkerülhetetlen marad.

Csaba László